

door me heen. Dat de natuur onverschillig is tegenover het lijden van de mens. Dat mensen dit medemens kunnen aandoen; hoe dun de schil van de beschaving is – intellectuelen die 's avonds Goethe lezen en naar Schubert luisteren, om de volgende morgen Joodse kinderen in de gaskamers te vermoorden...”

Galg

Velen noemen Auschwitz als hét bewijs dat God niet bestaat. Vreekamp deelt die conclusie niet. “De vraag naar het Godsbestaan is allereerst een vraag tussen God en Zijn volk, de Joden,” reageert hij. “Er zijn van Joodse zijde allerlei antwoorden gegeven op de

Sjoa (holocaust, red.). Heel bekend werd wat Elie Wiesel schreef. In een van zijn boeken vertelt hij hoe een jongetje wordt opgehangen door de nazi's. Een toeschouwer vraagt: ‘Waar is God, Die dit laat gebeuren?’

Zijn buurman antwoordt: ‘Dáár is God’ – aan die galg... God is bij Zijn volk in het allerdiepste lijden. Ik geloof dat God bij Zijn volk is – in alles, en ondanks alles. Ook in de geboorte van de staat Israël. Het kan bijna niet anders of als christen herken je daarin iets van Goede Vrijdag en Pasen, sterven en opstanding. Ken je het verhaal van de rabbijnen die 's avonds in een barak bijeenkomen en concluderen dat God Zich niet aan Zijn verbond houdt en – juridisch gezien – in het ongelijk is? Vervolgens bidden ze het Avondgebed... Iemand in het getto van Warschau, waar de Joden in opstand kwamen tegen de nazi's, bad: ‘U hebt er alles aan gedaan om mij het geloof te ontnemen, maar ik houd aan U vast, zoals altijd.’ Dat is heel sterk bij het jodendom – tegen al het zichtbare in: ‘God heeft het beloofd; we houden Hem aan Zijn belofte.’”

Terugkeer

Antisemitisme, waarvan Auschwitz het gruwelijkste gevolg is, bestaat al sinds er Joden op aarde zijn, stelt Vreekamp. “Ten diepste is het verzet tegen de God van Israël. Dit verzet zit overigens ook in het Joodse volk zelf. Denk aan de geschiedenis van het gouden

kalf. De heiden zit in ons allen! Israëls God is en blijft ons ten diepste vreemd. Dat geldt zeker voor ons, christenen uit de heidenen.”

Dit heidendom kreeg tijdens de Tweede Wereldoorlog vrij spel in nazi-Duitsland. Na 1945 waarschuwde de Joodse schrijver en kampoverlevende Abel Herzberg: ‘De

‘Ik geloof dat God bij Zijn volk is – in alles, en ondanks alles’

heidens is teruggedrongen, maar hij wacht op zijn terugkeer.’ Vreekamp: “Dat zien we in Europa om ons heen, bijvoorbeeld in het zogenaamde neo-paganisme (‘neo’ betekent ‘nieuw’, paganisme ‘heidendom’, red.), dat in enkele landen als officiële religie aanvaard is. In Denemarken is het weer mogelijk om via heidense riten te trouwen.”

Herzberg omschreef Auschwitz als ‘een uitbarsting van het heidendom’. Als zijn analyse juist is dat ‘de heiden’ altijd op de loer blijft liggen, zou Auschwitz zich kunnen herhalen.

“Dat mag natuurlijk niet! De kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland belijdt dat wij délen in de ‘aan Israël geschenken



roeibaar heidendom